

MUSIQIY TA'LIM JARAYONIDA O'QITISHNING TEXNIK VOSITALARIDAN
FOYDALANISH

Najmetdinov G'ayrat Mamadjanovich

Qo'qonDPI dotsenti

Turdaliyeva Diyora G'ayratjon qizi

FarDU magistranti

Annotatsiya: *ushbu maqolada ta'lim jarayonida foydalanish mumkin bo'lgan vositalar to'g'risida ma'lumotlar keltirib o'tilgan*

Kalit so'zlar: *video, kompyuter o'qitish dasturlari, multimedia, internet axborot setlari.*

O'qitishning texnik vositalari bu yerda har tomonlamali murakkablashtirilgan didaktik vositalar sifatida qatnashadi. Chunki, o'qitishning texnik vositalari yordamida xar-xil didaktik vazifalarni hal qilish mumkin, ya'ni ko'rgazmaligini oshirish, talabalarga har xil tafsilotlarni, o'zgarishlarni ko'rsatish mumkin; bilimlarni mustahkamlash; talabalar faoliyatini nazorat qilish va xokazolar.

Ta'limda mediota'lim vositalari sifatida axborot muhiti elementlari: darslik, ko'pchilik axborot vositalari (nashriyotlar radio, televideniya), video, kompyuter o'qitish dasturlari va o'yinlar, multimedia, internet axborot setlari (turkumlari) foydalaniladi.

Media (lotincha, tesia) - vositadir.

Mediota'lim mazmuni quyidagi tarkibiy qismlardai iborat;

- Ko'pchilik axborot vositalari kanallar orqali beriladigan axborotni o'zlashtirish va qayta ishlashga o'qitish;

- Kompyuterlar, modemlar, fakslar, multimedialar va boshqalarni ishlatish orqali kerakli axborotlarni qabul qilish, uzatish, tayyorlash va topish bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish

- O'quv kompakt - disklar. Oxirgi vaqtda har xil o'quv kurslari, fanlari bo'yicha lazerli kompakt - disklar (SD - ROM) keng tarqalmoqda. Bu axborotlarni tanishuvchilar ya'ni kompakt -diskda har xil ekran ovozli vositalar joylashtiriladi va ular kompyuterlardan foydalanishga moslashtirilgan. Bunday vositalarda ta'lim jarayonida foydalanish ko'zda tutilgan. Bu kompakt - disklar hozirgi kunda foydalanish bilan birga ayrim kamchiliklardan ham holi emas.

Bu yerda yana bitta tabiy savol turibdiki, nima uchun o'quv-ishlab chiqarish jihozlarini didaktik vositalar doirasiga kiritiladi.

Chunki, o'quv jarayonida qo'llaniladigan stanoklar, agregatlar, priborlar, asboblar, materiallar, mashina va mexanizmlar ishlab chiqarish vositalarigina bo'lib qolmay, balki o'quv jarayonida talabalarda zaruriy bilim va malakalarni shakllantirishda ishlatiladi.

Bu qarab chiqilgan didaktik vositalar nazariy va amaliy ta'limda keng qo'llaniladi. Shuning uchun didaktik vositalar turkumlarini qarab chiqaylik:

1. O'quv ko'rgazmali qo'llanmalar (3 sxema). O'quv ko'rgazmali qo'llanmalar deganda talabalarda qo'shimcha texnik qurilmalarsiz predmetlar va hodisalar haqida aniq va ravshan tassavurlarni shakllantirishni taminlaydigan didaktik vositalarni tushuniladi. Sxemadan ko'rib turibdiki, o'quv ko'rgazmasi qo'llanmalar uchta turkumdan iborat ekan. Ya'ni natural - tabiiy, real ob'ektlar qo'llanmalar, tavsiriy qo'llanmalar va belgili qo'llanmalardan tashkil topgan.

2. O'quv - uslubiy adabiyotlar - bular og'zaki qo'llanmalar bo'lib, o'zlarida predmetlar va hodisalarni so'zlar, belgilar bilan ifodalaydi. (4 sxema).

3. O'qitishning texnik vositalar klassifikatsiyasini V.S. Umanskiy V.F.Bostovlar tavsiya etishgan (sxema 5).

Bularning turkumlantirishda quyidagi belgilar (kinofilm) e'tiborga olingan. Masalan: audioko'rsatuvchi texnik vositalar:

- o'quv ma'lumotlarni ko'rsatish (uzatish) belgisi;
- o'quv jarayonida funksional tutgan o'rni;
- so'z va ko'rish tasavvuri nisbatan;
- o'qituvchi tomonidan ma'lumotlarni uzatishni boshqarish: Dasturlashtirilgan o'qitishning texnik vositalar va bilimlarni nazorat qilish vositalari V.S. Umanskiy tomonidan amalga oshirilgan.

O'quv jihozlari klassifikatsiyasi A.R. Xodjaboev tomonidan amalga oshirilgan.

Pedagogik vazifalarni yechish hal etish, dastur va darslik mazmunini yoritishga xizmat qiluvchi vositalar majmuasini ishlab chiqish va ularni tarkibini tuzish quyidagi bosqichlardan iborat.

1. Dastur va darsliklar o'quv mazmunining taxlil etish va kalendar tematik rejani tuzish,

2. O'quv jarayoni tarkibiy qismlarida (darslarda) ishlatilishi kerak bo'lgan o'qitish vositalarini aniqlash;

3. Zarur bo'lgan o'qitish vositalari ro'yxatini tuzish;

4. Bor o'qitish vositalarini aniqlash. Ya'ni markazlashgan holda ishlab chiqilganlar ichidan;

5. Ishlab chiqilish kerak bo'lgan o'qitish vositalarini aniqlash;

6. O'qitish vositalarining o'zaro muvofiqlashtirilish va majmuasini tuzish.

O'qitish vositalariga qo'yiladigan talablar:

- ✓ pedagogik talablar;
- ✓ didaktik va metodik talablar
- ✓ o'quv nazariy talablar
- ✓ texnikaviy talablar.
- ✓ ta'limiy va iqtisodiy talablar;

Pedagogik talablar:

➤ Umumiy pedagogik talablar o'qitish vositalarining o'quv maqsadlari, o'quv mazmuni, metodlari va o'qitish shart-sharoitlari birligidan kelib chiqadi. Bunda o'quv rejasining maqsadli bog'liqligini e'tiborga olish zarur.

➤ o'qitish vositalarining o'rganilayotgan dars mazmuniga mos kelishi, masalan ko'rgazmali tushuntirishda ta'lim vositasining bilim va ko'nikmalarni egallashda foydasi borligi yoki o'qitish vositalarini o'qitishda natijaga erishish uchun xizmat qilishga asoslanganligi;

➤ Didaktik va metodik talablar:

➤ Kasbiy tayyorgarlik yoki o'quv darslari jarayonida ta'lim vositalari metodik jarayonni samarali qullab- quvvatlashi kerak.

➤ (o'rganilayotgan o'quv materialini qanday qilib uzatilishi (aniq ma'lumotlarga suyangan holda) va ta'lim vositalari qanday qo'llanilishi, «To'g'ri o'qitish nazariyasi»; o'qitish metodlarining va o'qitish vositalariga mos kelishi)

➤ O'quv - nazariy talablar:

➤ Idrok etish jarayoni qonuniyatlariga suyangan holda ta'lim vositalariga o'quv - nazariy talablarni qo'yish mumkin. Bunga ko'rgazmali bezash, egallangan bilimlarni jalb qilish, va boshqalar kiradi.

➤ (mash'ulot vositalari aniq psixologik mezonlar asosida o'quv- nazariy talablarga javob berishi kerak. Masalan, oddiydan murakkabga yoki asosiy fikrni bir joyga jamlashga).

➤ Ta'limiy-iqtisodiy talablar:

➤ Ta'limiy-iqtisodiy talablarning asosiy maqsadi - ruxsat etilgan (ya'ni qabul qiluvchanlik) iqtisodiy ko'rsatkichlarga rioya qilish xisoblanadi.

➤ (o'qitilayotgan dars mazmuniga ta'lim vositasi to'fri keladimi, moliyalashtirish imkoniga egami, ta'lim vositasi son jihatidan ta'minlashga qurbi yetadimi?)

➤ Texnik talablar:

➤ Ta'lim vositalariga qo'yiladigan texnik talablar kelsak, bunda ta'lim vositalari va texnikaning mosligi, texnikalarning foydalanishda ishonchliligi (foydalanish ishonchliligi)

➤ (o'quv materiali mazmuniga texnik shart-sharoitlarning javob berishi, masalan, xizmat ko'rsatish va ishlatishda texnik xavfsizlik talablariga javob berishi)

Didaktik o'qitish vositalari majmuasiga qo'yiladigan pedagogik talablar.

Umumiy holda o'qitish vositalari majmuasi quyidagi pedagogik talablarga javob berishi kerak:

1. Har bitta o'quv mavzusi, o'quv elementlari uchun didaktik o'qitish vositalari ishlab chiqilishi va aniqlanishi kerak. Bunda asosiy e'tiborni fanlar dasturlaridagi mazmunning qanchalik yakunlangan qismlariga e'tibor berishi kerak.

2. Didaktik o'qitish vositalari majmuasida didaktik vositalar o'qitish maqsadi, mazmunining umumiylikidan kelib chiqqan holda talabalarda zaruriy bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga xizmat qilishi zarur. Har bitta mavzu

bo'yicha o'qitish vositalari o'quv-tarbiyaviy jarayonga xizmat qilish va yuqori darajadagi pedagogik samaradorlikni ta'minlashi zarur.

3. Didaktik o'qitish vositalari majmuasiga kiradigan hamma o'qitish vositalari o'quv dasturi, darslik mazmuni va didaktik o'qitish tamoyiliga mos kelishi zarur.

Didaktik vositalar talabalarda o'qishga va o'zlashtirishga, mehnat qilish, kuzatuvchanlik ham qiziquvchanlikni o'stirishga xizmat qilishi kerak.

4. O'qitish vositalari o'quv-tarbiya jarayonining asosiy tarkibiy qismlari: darsning maqsadi, vazifalari, mazmuni, shakli va metodlari bilan moslashtirilgan bo'lishi zarur. Bu esa modulli yondoshish muhim ahamiyatga ega.

5. O'qitish vositalari o'qituvchilarning o'qitish faoliyati elementlari va talabalarning o'quv faoliyatini modellashtirish va o'quv-tarbiyaviy jarayoniga qo'llanilishini ta'minlash zarur.

6. O'qitish vositalari bir-birini almashtira olishi o'zaro mavzuni o'tish metodikasi bilan ham muvofiqlashtirilgan bo'lishi hamda bitta o'zining didaktik yo'nalishiga ega bo'lishi zarur.

7 Har bitta o'qitish vositasi turi ya'ni majmuaga kiruvchilar yuqori darajadagi ko'rgazmalikka va estetik ko'rinishga ega bo'lishi kerak.

8. Didaktik vositalar majmuasi talabalarda yuqori darajada fanni o'zlashtirishga, diqqatini va faolligini oshirishga hamda mustaqil ishlashga qiziqtirishi zarur.

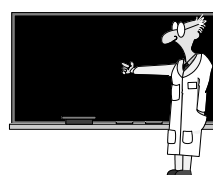
9. Didaktik vositalar majmuasiga kiruvchi o'qitish vositalari psixofiziologik, texnikaviy ergonomik va nafasat-estetik talablarga javob berishi kerak.

10. Didaktik vositalar majmuasi o'qituvchi va talabalar mehnatini ilmiy asosda tashkil qilishga hamda darslardagi o'quv vaqtini unumli foydalanishga xizmat qilishi zarur.

Didaktik vositalar majmuasidan ishlab chiqishga eng tajribali pedagog jalb qilinishi maqsadga muvofiq.

Demak, didaktik vositalar majmuasiga qo'yilgan pedagogik talablar o'quv-tarbiya jarayonini boshqarish, talabalarni o'qitish va tarbiyalashdan murakkab vazifani bajarish samaradorligini oshirishga olib kelar ekan.

Ta'lim jarayonida texnik vositalardan foydalanish juda muhim o'rin egallaydi. Ushbu vositalar yordamida mashg'ulotlarni zamonaviy talablarga javob beradigan tarzda olib borish hamda ta'lim oluvchilarning diqqatini jalb etishda keng foydalanish mumkin. Quyidagi materiallarda bo'r doska, flipchart, kodoskop, pinbord doskasi va videoproektor kabi texnik vositalardan foydalanish bo'yicha yo'l-yo'riqlar berilgan.

Bo'r doska eng qadimgi, arzon va boshqalarga nisbatan ko'proq ishlatiladigan vosita hisoblansa kerak.

Mana ko'p yillardirki, u nazariy va amaliy darslarda qo'llaniladigan texnik vosita hisoblanadi. Bugungi televizorlar va kompyuterlar dunyosida doska sinfdagi eng ishonchli va ko'proq qo'llaniladigan o'quv vositasidir.

Doskadan foydalanishni ham rejalashtirib olish zarur. Buning uchun o'tiladigan mavzu bo'yicha doskaga yoziladigan matn va chizmalar tartib bilan rejalashtirib, qog'ozga xomaki varianti ishlab chiqiladi.

Doskadan foydalanishning asosiy qoidalari

- Barcha yordamchi vositalarni oldindan tayyorlab qo'yish
- Doskaga aniq va orfografik xatolarsiz yozish
- Matn yoki chizmalar oraliqlarini bir xil taqsimlash
- Rangli bo'rlarni didaktik talablarga mos kelgan holatda ishlatish
- Ta'lim oluvchilar bilan doim «ko'z aloqasi»ni saqlab turish
- Faqat bir tomonga emas, barcha ta'lim oluvchilarga qarab gapirish
- O'zlashtirish natijalarini tekshirib turish
- Muhim bo'lgan ma'lumotlarga alohida e'tiborni yordamchi vositalar yordamida

qaratish

Doskaning afzalliklari:

- arzonligi;
- ma'lumotlarni taqdimot qilish uchun qulayligi;
- yozuvlar yozish uchun ishlatilishi;
- asosiy punktlarni tushuntirish uchun foydalanish mumkinligi;
- chizma va grafiklarni chizib ko'rsatish mumkinligi;
- diqqatni jalb qilish uchun foydalanilishi.

Doskadan foydalanishdagi kamchiliklar:

- doskaga diqqat bilan yozish ta'lim beruvchidan doskaga qarashini talab qiladi, buning uchun u ta'lim oluvchilarga teskari o'girilishga majbur bo'ladi;
- doskadagi yozuv (tasvir) saqlanishi mumkin emas va shuning uchun uni qayta qo'llash mumkin emas;
- doskaga yozish ko'p vaqtni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Muslimov N. A. «Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirish.- T.: Fan, 2004. - 124 b.
2. Nikandrov N.D. Programmirovannoe obuchenie i idei kibernetiki (analiz zarubejnogo opita). - M.: Nauka,1970. - 206 s.
3. Nishonaliev U. N. Formirovaniya lichnosti uchitelya trudovogo obucheniya: problemo' i perespektivo' – T.: Fan, 1990. - 85 s.
4. Nishonaliev U. N. Yangi pedagogik va axborot texnologiyalari: muammolar, yechimlar J. Pedagogik ta'lim.- T.: 2000.- № 3. - B. 23–24.